

Діяльність відділення кримінально-правових наук Національної академії правових наук України: двадцять років досвіду

Виборовши у 1991 р. незалежність, український народ створив підґрунтя для формування соціальних, економічних та правових засад розбудови України як демократичної, соціальної, правової держави. Перед ученими-правознавцями та юристами-практиками постало складне завдання – створити принципово нову систему і стратегію реформування законодавства, визначити напрями його застосування, розробити дієвий механізм забезпечення й охорони прав і свобод людини і громадянина, поширити передовий досвід законотворення та підвищити правову культуру.

Тому практично у перші місяці набуття Україною незалежності група науковців і практичних працівників виступила з ініціативою створити Всеукраїнське громадське об'єднання «Академія правових наук України». Четвертого березня 1992 р. у Харкові у приміщенні Української юридичної академії відбулася установча конференція, присвячена створенню Академії правових наук України. Учасники конференції одностайно проголосували за створення Академії.

Процес створення Академії правових наук України як громадської організації завершився офіційною реєстрацією її Статуту Міністерством юстиції

України 31 березня 1992 р., а вже через рік, у 1993 р., за Указом Президента України «Про Академію правових наук України» від 23 липня 1993 р. № 275/93 Академія стає вищою галузевою науковою установою України. Цим Указом президентом-організатором Академії правових наук України призначено ректора Української юридичної академії, доктора юридичних наук, професора В. Я. Тація, а дійсними членами-засновниками Академії затверджено таких відомих науковців-правознавців України, як: Б. М. Бабій, Ф. Г. Бурчак, А. С. Васильєв, Л. К. Воронова, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, А. П. Закалюк, М. В. Костицький, В. К. Мамутов, А. Й. Рогожин, В. І. Семчик, В. В. Сташис, І. А. Тимченко, В. В. Цветков, М. В. Цвік, Ю. С. Шемшученко, Л. П. Юзьков.

На загальних зборах Академії, що відбулися у 1993 р., було створено шість відділень, які стали її головними науковими структурними підрозділами, покликаними здійснювати наукову, законопроектну і координаційну роботу. Одним із відділень Академії стало відділення кримінально-правових наук. Академіком-секретарем відділення кримінально-правових наук обрано провідного українського науковця-правознавця, професора, академіка НАПрН України В. В. Сташиса. Заступником

академіка-секретаря на той час став М. П. Мелентьєв, а вченим секретарем – І. М. Даньшин. До відділення увійшли дійсні члени Академії: В. Я. Тацій, М. І. Бажанов, Ф. Г. Бурчак, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, А. П. Закалюк, В. О. Коновалова; члени-кореспонденти: Е. О. Дідоренко, І. П. Лановенко, М. М. Михеєнко, М. І. Панов, М. Я. Сегай, О. Я. Светлов, В. П. Тихий.

Предметом головної уваги науковців відділення кримінально-правових наук із моменту його створення стала науково-дослідницька та законопроектна діяльність. Тому від самого початку свого заснування відділенням проводилися дослідження з найбільш актуальних проблем наук кримінально-правового спрямування, а також із проблем удосконалення кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства та практики його застосування, приведення цього законодавства у відповідність до міжнародних зобов'язань України, розв'язання проблем протидії злочинності у сфері економічних відносин і боротьби з тероризмом, розвитку теорії кримінально-виконавчого права, проблем імплементації міжнародних стандартів у діяльність органів та установ виконання покарань, питань реформування кримінально-виконавчої системи країни, криміналістичного забезпечення інноваційними технологіями діяльності правоохоронних органів та ін. Це стало можливим завдяки організації роботи у складі відділення за постановою Президії АПРН України «Про особистий склад координаційних бюро відділень Академії правових наук України» від 21 червня 1995 р. № 4/3 шести

координаційних бюро: 1) з проблем кримінального права (В. В. Сташис (голова бюро), М. І. Бажанов (заступник голови), О. Я. Светлов (заступник голови), Ю. В. Баулін (вчений секретар), В. К. Матвійчук, Є. Л. Стрельцов, В. П. Тихий, С. С. Яценко – члени бюро); 2) з проблем кримінально-виконавчого права (В. Г. Лихолоб (голова бюро), М. П. Мелентьєв (заступник голови), С. Я. Варенюк (вчений секретар), Л. В. Багрій-Шахматов, Г. О. Радов, В. В. Скибицький, В. М. Трубніков – члени бюро); 3) із загальнотеоретичних проблем кримінології та конкретних кримінологічних досліджень (А. П. Закалюк (голова бюро), І. М. Даньшин (заступник голови), Ю. В. Александров (вчений секретар), В. В. Голіна, А. Ф. Зелінський, І. П. Лановенко, І. К. Туркевич – члени бюро); 4) з проблем кримінального процесу (М. М. Михеєнко (голова бюро), В. Т. Нор (заступник голови), В. В. Шибіко (вчений секретар), С. А. Альперт, Т. Н. Варфоломієва, З. Д. Смітєнко, М. Є. Шуміло – члени бюро); 5) з проблем криміналістики, юридичної психології та судових експертиз (В. О. Коновалова (голова бюро), В. К. Стринжа (заступник голови), Г. А. Магусовський (вчений секретар), П. Д. Біленчук, В. Г. Гончаренко, А. М. Костенко, В. К. Лісиченко, М. В. Скорік, Г. А. Юхновець – члени бюро); 6) з проблем удосконалення діяльності прокурорського нагляду (А. О. Пінаєв (голова бюро), Л. М. Давиденко (заступник голови), І. Є. Марочкін (вчений секретар), О. Р. Михайленко, Ю. С. Полянський, Н. В. Сібільова – члени бюро). Крім того, при бюро з проблем удосконалення діяльності прокурорсько-

го нагляду було створено секцію з проблем оперативно-розшукової діяльності (І. П. Козаченко (голова секції), А. І. Грищенко (вчений секретар), В. І. Бараненко, Е. О. Дідоренко, Ю. Ф. Жаріков, М. С. Камінчик, Є. Д. Лук'янчиков, О. П. Снігирьов – члени секції).

Аналізуючи діяльність відділення кримінально-правових наук у галузі науково-дослідних робіт та її координації у наступні роки, слід відмітити, що зусилля науковців зосереджувалися не лише на проведенні власних або у складі наукових колективів фундаментальних та прикладних досліджень, а й (що важливо відмітити) – на моніторингу стану наукових досліджень, що проводилися науково-дослідними установами та навчальними закладами юридичного профілю, та визначенні пріоритетних напрямів дослідницької роботи на майбутнє. Такими напрямками у галузі кримінально-правових наук були, зокрема, визначені: розробка теоретичних проблем удосконалення кримінального законодавства та практики його застосування, у тому числі питання криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь, соціальної обумовленості кримінально-правової заборони, класифікації злочинів, удосконалення системи покарань, боротьби з економічною злочинністю та організованими формами злочинності; розв'язання проблем запобігання злочинності у сфері банківської, підприємницької та зовнішньоекономічної діяльності на об'єктах приватизації; реформування кримінально-виконавчого законодавства, судової влади та чинного процесуального законодавства з метою підвищення надійності доказування на усіх

стадіях процесу, визначення процесуальних функцій та їх розмежування між суб'єктами процесуальної діяльності, запровадження суду присяжних та апеляційного перегляду судових справ; розробка нових методик розслідування злочинів, а також втілення в слідчо-судову практику досягнень науки і техніки.

На цьому етапі діяльності відділення кримінально-правових наук академіки В. Я. Тацій, Ф. Г. Бурчак, В. В. Сташис, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий входили до складу комісії з розробки Концепції судово-правової реформи. Під керівництвом академіка А. П. Закалюка була розроблена програма «Стратегія і основні рекомендації щодо тактики боротьби з організованою злочинністю». Визначальним вектором діяльності відділення упродовж 1992–2001 рр. була й робота над проектом Кримінального кодексу України у складі робочої групи Кабінету Міністрів України (академіки В. Я. Тацій, В. В. Сташис, М. І. Бажанов, Ф. Г. Бурчак, члени-кореспонденти Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, М. І. Панов, В. П. Тихий, І. П. Лановенко, М. П. Мелентьєв, О. Я. Светлов, С. С. Яценко). Водночас науковці відділення брали участь у підготовці зауважень та рекомендацій щодо проектів законів про внесення змін і доповнень до чинного КК України.

Значною подією, якою відмічена діяльність всього відділення кримінально-правових наук, стало створення у 1995 р. Інституту вивчення проблем злочинності АПрН України (нині – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України), директором-організатором якого було призначено професора В. І. Борисова. Це була

перша в Україні науково-дослідна установа подібного роду. На Інститут було покладено проведення досліджень із правового забезпечення діяльності Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України в галузі боротьби зі злочинністю і розробка наукових концепцій розвитку законодавства, підготовка та наукове обґрунтування законопроектів у галузі боротьби зі злочинністю. Для виконання цих завдань Інститут мав здійснювати фундаментальні та прикладні дослідження розвитку законодавства в галузі боротьби зі злочинністю; брати участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм боротьби зі злочинністю та проектів законодавчих актів; проводити науково-правову експертизу проектів законів України, указів Президента України та постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України у зазначеній сфері; складати аналітичні інформаційні огляди стану законодавства у сфері боротьби зі злочинністю; аналізувати практику застосування цього законодавства і на цій підставі розробляти методики розслідування окремих видів злочинів і криміналістичні засоби боротьби зі злочинними проявами; проводити кримінологічні дослідження і на підставі їх результатів розробляти пропозиції щодо удосконалення заходів боротьби зі злочинністю та іншими суміжними з нею правопорушеннями; вивчати пенітенціарну систему та формулювати пропозиції щодо удосконалення відбування кримінального покарання.

Протягом 1995–1996 рр. по відділенню кримінально-правових наук членами-кореспондентами було обрано В. І. Борисова та Ю. В. Бауліна.

Із середини 90-х років ХХ ст. відділення кримінально-правових наук плідно співпрацює з Координаційним комітетом по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України. Так, представниками відділення за дорученням зазначеного Координаційного комітету неодноразово аналізувався стан українського законодавства про боротьбу з корупцією та організованою злочинністю з метою підготовки пропозицій щодо необхідних змін та доповнень до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів України. Чимало зусиль було докладено під час роботи над проектами Закону України «Про кримінологічну експертизу проектів нормативно-правових актів» та Положення про порядок проведення кримінологічної експертизи. Майже у ті самі роки розпочалося співробітництво із представниками зарубіжної науки і практики у галузі боротьби зі злочинністю – участь у виконанні низки наукових досліджень із конкурсної тематики в межах науково-дослідної Програми «Американсько-українське партнерство» Академії правових наук України та Національного інституту юстиції Департаменту юстиції США, а також за Програмою стипендіатів-дослідників, що проводився Харківським центром по вивченню організованої злочинності при Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого спільно з Американським університетом у Вашингтоні. Пізніше були установлені творчі контакти з Американською кримінологічною асоціацією, Міжнародною асоціацією адвокатів, Інститутом відкритого

товариства (м. Цуг, Швейцарія). Так, разом з останньою організацією виконаний проект «Пілотажний дослідницький проект застосування в Україні за-тримання і запобіжного заходу у виді взяття під варту». Так само вчені відділення підтримували й продовжують підтримувати тісні творчі зв'язки з юридичним факультетом Московського державного університету, Московською юридичною державною академією, Саратовською державною юридичною академією, Єкатеринбурзькою юридичною академією та ін.

У 1999 р. відбулися Загальні збори Академії правових наук України. Президентом Академії одногосно було обрано академіка НАН України та АПрН України В. Я. Тація; віце-президентом – академіка АПрН України Ю. М. Грошевого; академіком-секретарем відділення кримінально-правових наук – академіка АПрН України В. В. Сташиса. Наступного року відділення кримінально-правових наук Академії висунуло для обрання Загальними зборами Академії іноземним членом вченого-правознавця, віце-президента Російської академії наук, академіка РАН, доктора юридичних наук, професора В. М. Кудрявцева, який одногосно був обраний першим іноземним членом Академії правових наук України.

Початок нового тисячоліття ознаменувався істотним розширенням напрямів наукових досліджень, що здійснювалися відділенням кримінально-правових наук, та підвищенням їх якості. Члени відділення головну увагу зосередили, зокрема, на таких проблемах: кримінальне право і права людини; кримінальна відповідальність у сфері гос-

подарської діяльності; кримінальне право та організована злочинність; кримінальне право та корупція; судово-правова реформа та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів; реформування кримінально-виконавчої системи України; використання досягнень науково-технічного прогресу у боротьбі зі злочинністю та ін. Саме ці проблеми стали визначальними орієнтирами у подальшій науково-дослідній роботі Академії на найближчі роки. За результатами цих досліджень проводилися численні науково-практичні конференції, семінари, наради, «круглі столи» із залученням широкого кола практичних працівників і представників органів влади (суддів Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ, народних депутатів, посадових осіб Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України та ін.).

Після першого читання проекту нового Кримінального кодексу України у Верховній Раді України (жовтень 1998 р.) Робоча група по доопрацюванню проекту зазначеного Кодексу, до якої входили й члени відділення кримінально-правових наук, розпочала напружену роботу по врахуванню зауважень, що надійшли від суб'єктів законодавчої ініціативи. За підсумками цієї роботи проєкт був підготовлений до другого читання. Одночасно йшла постійна робота над розробкою проекту Кримінального процесуального кодексу України, Концепції судово-правової реформи, Концепції реформування органів дізнання і досудового слідства та іншими, важ-

ливими для країни нормативно-правовими актами.

Багато зусиль для розвитку вітчизняної кримінологічної науки доклав академік А. П. Закалюк, яким у 1998 р. запроваджене видання Інформаційного бюлетеня Координаційного бюро з проблем кримінології АПрН України. У цьому періодичному за характером виданні щорічно оприлюднюються результати кримінологічних досліджень за рік минулий та окреслюються у вигляді координаційного плану ті наукові напрями, над якими передбачається працювати українським кримінологам наступного року.

У 2000-х роках, незважаючи на складні умови, Академія продовжила плідно працювати, розвиватися та успішно виконувати свої статутні обов'язки. Вчені відділення кримінально-правових наук продовжили роботу над аналізом досвіду реформування вітчизняної системи кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, розробку його наукових засад, виявлення й узагальнення новітніх тенденцій і процесів, що відбувалися у злочинності на той час, пошук оптимальних шляхів і напрямів боротьби зі злочинністю, визначення ефективних техніко-криміналістичних та тактичних прийомів та засобів протидії злочинності. Наступними роками члени відділення кримінально-правових наук брали активну участь у підготовці та організації заходів із проведення низки парламентських слухань, присвячених найактуальнішим проблемам розбудови національної системи права та протидії злочинності.

Академіками НАПрН починаючи з 2001 р. стали: В. І. Борисов, Ю. В. Ба-

улін, С. Б. Гавриш, Н. О. Гуторова, В. С. Зеленецький, О. М. Костенко, В. Т. Нор, Д. М. Притика, В. П. Тихий, В. Ю. Шепітько, членами-кореспондентами – В. В. Голіна, В. К. Грищук, С. М. Гусаров, В. А. Журавель, В. В. Коваленко, О. М. Литвак, В. Т. Маляренко, І. Є. Марочкін, В. О. Навроцький, Є. Л. Стрельцов, В. В. Тіщенко, В. О. Туляков, В. І. Шакун. Іноземним членом Національної академії правових наук України по відділенню кримінально-правових наук у 2012 р. став доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та кримінології юридичного факультету МДУ ім. М. В. Ломоносова В. С. Комісаров.

До останньої миті свого життя академіком-секретарем відділення кримінально-правових наук із часу створення цього відділення залишався В. В. Сташис – відомий науковець, людина, яка здійснила вагомий внесок у становлення та розвиток юридичної науки й освіти незалежної України. У 2012 р. академіком-секретарем відділення кримінально-правових наук Академії був обраний В. І. Борисов.

Майже з моменту створення відділення кримінально-правових наук розпочалася активна робота з планування та координації наукових досліджень. Так, починаючи з 1995 р. щороку готувалися аналітичні довідки про стан науково-дослідних робіт та дисертаційних досліджень по кожній галузі кримінально-правового циклу, що включають: експертну оцінку найважливіших досліджень і розробок відповідних галузей науки та уявлення про загальний розвиток науки на майбутній період часу; розробку пропозицій щодо визна-

чення пріоритетних напрямів досліджень; підготовку аналітичних оглядів основних тем, які координуються відділенням кримінально-правових наук, а також пропозицій щодо удосконалення механізму розгляду тем докторських та кандидатських дисертацій. Згодом щорічне видання під егідою Академії «Перелік тем дисертаційних досліджень із проблем держави і права» стає традиційним. Воно й зараз користується в Україні значною популярністю серед широкого юридичного загалу. Цим виданням НАПрН України ставить за мету поширення інформації серед наукової громадськості щодо основних напрямів дисертаційних досліджень, які виконуються в країні. Підготовці цього видання передують значна робота, у тому числі координаційних бюро відділення кримінально-правових наук Академії, що дає змогу вченим радам вищих навчальних закладів освіти та науково-дослідних установ юридичного профілю здійснювати планування науково-дослідної роботи, виконувати дисертаційні дослідження з найбільш актуальних проблем держави і права, уникати повторення та дублювання тематики, забезпечувати ефективний контроль за виконанням дисертаційних досліджень. Координаційні бюро відділення кримінально-правових наук при рецензуванні тем звертають увагу на ті з них, що не мають належного рівня актуальності, не належать до заявленої спеціальності, некоректно сформульовані та ін.

Останніми роками вченими відділення спільно із фахівцями Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України проводиться

значна робота щодо моніторингу якості докторських дисертацій, підготовлених за тими чи іншими дисциплінами кримінально-правового циклу. Водночас практика висуває все нові й нові проблеми, що вимагає значного розширення та поглиблення у подальшому наукових досліджень. Тому одне з головних завдань, які сьогодні стоять перед вченими відділення кримінально-правових наук Академії, полягає в необхідності постійно визначати пріоритетні напрями здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень як на найближчі роки, так і на віддалену перспективу.

Перше десятиліття – початок другого десятиліття ХХІ ст. поставило на порядку денному для вчених відділення кримінально-правових наук необхідність проведення досліджень у кримінальному праві за такими темами: визначення місця і ролі кримінального законодавства у забезпеченні та захисті прав людини, з'ясування підстав і меж допустимих обмежень цих прав і свобод при криміналізації і пеналізації діянь; розробка проблематики впливу кримінального закону на так звану нову злочинність – організовану, транснаціональну та пов'язану з такими новими соціальними процесами, як тероризм, корупція, злочинність у сфері економіки, засобів масової інформації, екології, незаконного обігу наркотичних засобів, відмивання брудних грошей, торгівлі людьми, зброєю та ін.; дослідження меж криміналізації та декриміналізації діянь, їх пеналізації та депеналізації; розширення впливу кримінального права на діяльність юридичних осіб тощо; дослідження перспектив повноцінної інтеграції кримінального законодавства

України в міжнародно-правову систему протидії злочинності, узгодження кримінального законодавства України з міжнародними зобов'язаннями України та ін. Сучасними ключовими проблемами кримінологічної науки і практики у зазначений час стали: отримання науково обгрунтованих уявлень про рівень, структуру та динаміку злочинності в Україні; з'ясування дійсної соціальної сутності причин й умов злочинності та її окремих видів і груп; прогнозування динаміки розвитку злочинності у країні; розробка методологічного забезпечення проведення кримінологічних досліджень; удосконалення положень про кримінологічну характеристику найбільш поширених та суспільно небезпечних злочинів (економічна злочинність, організована злочинність, злочинність проти життя і здоров'я особи, злочини у сфері господарської, службової діяльності); практична реалізація можливостей Державної автоматизованої системи кримінологічної інформації тощо.

Серед основних напрямів наукових досліджень на стику перших десятиліть нового століття у галузі кримінального процесу слід назвати: розробку теоретичних засад кримінально-процесуального законодавства та принципів судочинства з урахуванням особливостей їх реалізації у кримінальному законодавстві; з'ясування процесуального статусу суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності; розробку проблем доказів та доказування по кримінальних справах; дослідження підстав прийняття рішень органами, які ведуть боротьбу зі злочинністю, та судами; розв'язання проблем, пов'язаних з імплементацією норм міжнародного права у криміналь-

но-процесуальне законодавство України, а також проблем регулювання відносин, що виникають під час виконання зобов'язань по міжнародних договорах про співробітництво та надання правової допомоги у кримінальних справах.

Наукова діяльність у сфері кримінально-виконавчого права протягом цього часу була присвячена: розробці засад теорії кримінально-виконавчого права; розгляду питань реформування кримінально-виконавчої системи; узагальненню практики застосування норм нового Кримінально-виконавчого кодексу України; дослідженню теоретичних та практичних проблем застосування окремих покарань; з'ясуванню особливостей кримінально-виконавчих правовідносин; теоретичному обгрунтуванню політики у сфері виконання покарань; вирішенню організаційно-правових проблем трудової зайнятості засуджених у місцях позбавлення волі; імплементації міжнародних стандартів поведіння із засудженими в діяльність національних органів та установ виконання покарань; дослідженню проблем виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та ін.

Пріоритетним напрямом у науковій роботі членів відділення в галузі проблем судової та правоохоронної діяльності виявився розгляд таких актуальних у теоретичному і практичному плані питань, як: співвідношення прокурорського нагляду та судового контролю на стадії досудового слідства; стан та перспективи розвитку досудового слідства; перспективи створення і розвиток судів присяжних; проблеми оптимізації функцій прокуратури; теоретичні засади оцінки ефективності діяльності ор-

ганів прокуратури; проблеми координації правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю; питання, пов'язані з підтримкою обвинувачення у кримінальному судочинстві, та ін.

У галузі криміналістики, судової експертизи, юридичної психології та оперативно-розшукової діяльності проводилися наукові розвідки за такими темами: розробка окремих криміналістичних засобів та інноваційних технологій у боротьбі зі злочинністю; розробка інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції; проблеми криміналістики та юридичної психології; проблеми забезпечення ефективності організаційно-тактичних засобів здійснення досудового слідства; проблеми криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів; проблеми уніфікації наукових підходів до формування криміналістичних методик; проблеми інформатизації судочинства; проблеми судової експертології; криміналістична характеристика та основи розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; криміналістичне прогнозування і проблеми оптимізації процесу розкриття і розслідування корисливо-насильницьких злочинів; проблеми розслідування злочинів, що вчиняються у фінансово-кредитній сфері, та ін.

Члени відділення кримінально-правових наук у різні роки взяли активну участь в організації Кримінологічної асоціації України, запровадженні Конгресу криміналістів та створенні Всеукраїнської громадської організації «Асоціація кримінального права».

Серед найбільш вагомих науково-організаційних заходів, вжитих відділенням кримінально-правових наук останнім часом, стало запровадження щорічної міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої багатьом проблемам розвитку кримінально-правової науки і практики, із залученням науковців нашої держави та зарубіжних країн, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, а також практичних працівників, завданням яких є забезпечення процесу боротьби зі злочинністю. У цілому з метою обговорення актуальних питань, які розроблялися в межах тем наукових досліджень, члени відділення кримінально-правових наук Академії за роки його функціонування взяли участь у сотнях наукових заходів національного та міжнародного рівнів представництва.

За минулі роки значну роль науковці відділення відіграли при підготовці на виконання доручень Верховної Ради України, її комітетів, Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств, Адміністрації Президента України, правоохоронних органів та ін. низки науково-правових висновків, пропозицій та зауважень до чинного законодавства, а також численних законопроектів, концепцій, програм та ін. у сфері забезпечення діяльності правоохоронних органів та боротьби зі злочинністю. Серед них, зокрема: Державна програма щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки, проект Концепції захисту суспільної моралі в Україні, проект Закону України «Щодо внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської

діяльності)», проект Плану заходів з реалізації Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, План заходів з реалізації Концепції соціальної адаптації осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк, до 2015 року, проект Концепції кодексу про кримінальні проступки (антигромадські правопорушення), закони України «Про Вищу раду юстиції», «Про судоустрій та статус суддів», проекти законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації законодавства та забезпечення конституційних прав і свобод осіб, які взяті під варту та які відбувають покарання в установах виконання покарань», «Про пробацію», «Про обрання суддів», «Про звільнення суддів», «Про кримінологічну експертизу проектів нормативно-правових актів» тощо. Крім того, вони брали участь у підготовці понад десяти постанов Пленуму Верховного Суду України щодо судової практики у кримінальних справах на базі нового КК України. У цей час треба відзначити, що науковці відділення беруть безпосередню участь у правовому супроводженні реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України. Так, з 2010 р. тривала робота робочої групи під керівництвом академіка НАПрН України В. І. Борисова щодо підготовки проекту Закону України «Про кримінологічну експертизу проектів нормативно-правових актів» та пропозицій до проекту Концепції кодексу про кримінальні проступки (антигромадські правопорушення). Також напруженою була робота членів відділення над проектом Кримінального процесуального кодексу Укра-

їни, прийнятого 13 квітня 2012 р., що зумовлювалося різними підходами з боку розробників цього Кодексу до бачення концептуальної моделі майбутнього кримінального процесу – чи буде він змішаного типу або змагальним. Ідеологія пропозицій та зауважень, що надавалися до проекту КПК, ґрунтувалася на загально визнаних міжнародно-правових стандартах кримінального судочинства, демократичних принципах права у сфері захисту прав і законних інтересів людини, а також на усталеному для національної правової системи підході до визначення типу кримінального процесу України.

Останнім часом одним із головних завдань Академії в цілому є науково-консультативне супроводження діяльності Конституційної Асамблеї, утвореної відповідно до Указу Президента України від 21 лютого 2011 р. Метою Асамблеї є: підготовка пропозицій щодо вдосконалення конституційного регулювання суспільних відносин, забезпечення максимальної демократичності та деполітизації цього процесу, а також започаткування широкого обговорення конституційних ініціатив, залучення до нього громадськості, вчених, міжнародних експертів. До складу Науково-експертної групи Конституційної Асамблеї увійшли, зокрема, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, В. Т. Маляренко, В. Т. Нор. Членами цієї Асамблеї є також В. І. Борисов, Н. О. Гуторова, О. Г. Шило та ін.

Одним із важливих досягнень, у тому числі й науковців відділення кримінально-правових наук, стало видання багатотомної академічної монографії «Національна система України: історія, стан та перспективи», метою якої був

аналіз стану української правової науки, законодавства, практики його застосування та окреслення перспектив їх розвитку. Один із її авторів – член-кореспондент НАПрН України В. В. Голіна став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки. Починаючи з 2013 р. відділення кримінально-правових наук залучено до роботи з підготовки до опублікування фундаментального видання під назвою «Правова доктрина України».

Члени відділення кримінально-правових наук забезпечують представництво й в органах законодавчої, виконавчої та судової влади. Так, заступником Голови Конституційного Суду України є Ю. В. Баулін, почесним суддею у відставці цього суду – В. П. Тихий. С. Б. Гавриш був депутатом Верховної Ради України третього і четвертого скликань.

Підсумки роботи відділення кримінально-правових наук НАПрН України за 20 років його функціонування переконливо свідчать про те, що його науковці працюють досить плідно, творчо, нат-

хненно. Саме створення відділення дало змогу об'єднати зусилля провідних науковців України у галузі кримінально-правових наук, кардинально підвищити рівень наукових розробок, суттєво поліпшити якість правових досліджень та їх позитивний вплив на правозастосовну практику у сфері боротьби зі злочинністю. Проте практика висуває все нові й нові проблеми, вимагаючи значного розширення та поглиблення наукових досліджень. Тому одне з головних завдань, які стоять перед відділенням, як і перед Академією в цілому, полягає в необхідності постійного визначення основних напрямів здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, що виявлятимуться теоретичною базою боротьби зі злочинністю, відповідно до викликів часу.

Отже, багаторічна діяльність Академії в цілому і відділення зокрема свідчить про значний внесок вчених у розробку правової бази здійснюваних в українському суспільстві масштабних реформ державотворення як такого.

Матеріал підготували:

В. Борисов, академік-секретар відділення кримінально-правових наук НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

В. Батиргарєва, заступник директора з наукової роботи НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник